

افزایش دسترسی به عدالت برای زنان در زمینه قوانین مذهبی و عرفی

گزارش در مورد سلسله‌یی از وبینارها
منعده 20 و 21 اکتوبر 2020

سلسله وینار ها و این نشریه همراه آن به حمایت دفتر کورد اید ممکن گردیده است.

الف. مقدمه

سلسله و بینارها در مورد افزایش دسترسی به عدالت برای زنان در زمینه قوانین مذهبی و عرفی بصورت مشترک به شکل آنلاین یا غیر حضوری از طرف کورداید و کمیسیون بین المللی حقوقدانان (ICJ) به تاریخ های 20 و 21 اکتوبر 2020 تدویر گردید. این جلسات مدافعین حقوق بشر زنان (WHRDs) و سایرین را که بصورت فعال در بخش های مختلف قوانین رسمی، مذهبی و عرفی و موسسات در کشور های آسیایی، افریقایی، و شرق میانه و افریقای جنوبی (MENA) دخیل اند، با هم یکجا گرد آورد تا موضوع حفاظت و گسترش حقوق بشری زنان و افزایش دسترسی به عدالت برای زنان را در چهار چوب حاکمیت قانون، ستندرد ها و قانون بین المللی حقوق بشر مورد بحث و گفتگو قرار بدهند.

در جریان دو روز بحث های ارزشمند، اشتراک کننده گان و سخنرانان تجارب، تخصص و دیدگاه هایشان را در مورد حصول اطمینان از تساوی جنسیتی و امحای تبعیض جنسیتی در زمینه قوانین مذهبی و عرفی با همدیگر شریک ساختند¹. در این گزارش خلص از بحث های انجام شده در سلسله و بینارها و همچنان بعضی نتیجه گیری ها و پیشنهادات ابتدائی ارائه می گردد.

ب. پس منظر

دسترسی به عدالت برای همه مهمترین موضوع برای حفاظت و برآورده ساختن حقوق بشری باقی مانده، و لازم است تا کوشش های جهانی در این جهت بیشتر شود. اما دسترسی به عدالت غیر واقعی ثابت شده و در سراسر جهان زنان از حق دسترسی به عدالت بصورت غیر متناسب منع شده اند. طوریکه کمیسیون بین المللی حقوقدانان (ICJ) در کنگره جهانی اش در تونس در سال 2019 نتیجه گیری نموده "در سراسر جهان، حملات روز افزون بالای حاکمیت قانون عدم تساوی درازمدت را تشدید نموده و انواع متقاطع تبعیض را علیه زنان و دختران و افراد گروه های حاشیه پی ترکیب نموده است. این امر برخورداری شان از حقوق بشری و دسترسی موثر شان به عدالت را محدود ساخته است. برعلاوه در اکثر کشورها فرهنگ، عنعنات یا مذهب برای استدلال قوانین، پالیسی ها و روش های استفاده می شوند که در برابر زنان و دختران تبعیض میکند."²

دسترسی به عدالت اصطلاح توصیفی است که گستره از مسایل حاکمیت قانون را در بر می گیرد. افزایش توانایی های زنان برای دسترسی به عدالت برای کاهش نابرابری های جنسیتی و تبعیض و

¹ در حالیکه این گزارش تجارب و نظریه های را که در جریان سلسله و بینارها شریک شده اند، انعکاس میدهد، بصورت حتمی شامل تمام ایده ها، نظریات، نتیجه گیری ها و پیشنهادات اظهار شده در جریان جلسات نمی گردد. نظریات بیان شده درین گزارش لزوماً نظر کمیسیون بین المللی حقوقدانان (ICJ) نمی باشد، و نه هم باید طوری پنداشته شوند که توافق هر یک از اشتراک کننده گان مشخص را نشان بدهد.

² پراگراف 44 اعلامیه تونس، قابل دسترس در <https://www.icj.org/icj-congress-2019-the-tunis-declaration-video/>

همچنان برای پیشبرد انکشاف و امنیت بشری مهم است.³ توانمند سازی زنان در هر بخش زنده گی شان متکی بر نظام های قانونی و عدالتی است که برای زنان کار می کند. مردم زیادی در سراسر جهان منازعات را حل و فصل نموده و در جستجوی جبران خساره از راه های گوناگون اند، و در حالیکه نقش تامین کننده گان روزمره عدالت⁴ مهم است، آنها بدون مشکلات نمی باشد. بنابراین مهم است تا این تامین کننده گان نظر انداز نشوند زیرا آنها قدرت مهمی دارند که در تضمین دسترسی به عدالت برای زنان همکاری می کند.⁵

در جریان سال ها، در اکثر کشور ها گسترش در حقوق قانونی زنان و افزایش حق دسترسی آنها به عدالت صورت گرفته است. اما نمی توان انکار کرد که در اکثر قضایای داخلی دیگر، روش های در حال افزایش مذهبی و عرفی هم بوده است که بصورت عمدی حقوق بشری زنان را نقض می نمایند. در همین زمینه ها است که قوانین و پالیسی های وجود دارند که مشخصاً علیه زنان تبعیض نموده و اکثراً با سیستم ها و طرزتفکر های اعتقادی کمتر قابل ملاحظه چالش جدی دوامدار را در برابر توانایی های زنان بخاطر دسترسی به عدالت ایجاد می کنند.

در روشنایی موضوعات فوق الذکر، کمیسیون بین المللی حقوقدانان (ICJ) و دفتر کورد اید تصمیم گرفتند که مهم است گفتگو های را میان مدافعین حقوق بشر که در بخش حقوق بشر زنان مصروف کار اند، و ممثلین قوانین مذهبی و عرفی راه اندازی نمایند با تمرکز به حصول اطمینان از حفاظت حقوق بشری زنان و دسترسی به عدالت در زمینه هایکه قوانین مذهبی و عرفی حکمفرما اند.

در نتیجه این سلسله وینار ها مدافعین حقوق بشر زنان (WHRDs)، ممثلین عدالت، و ممثلین مذهبی را از مناطق آسیایی، افریقای و شرق میانه و شمال افریقا (MENA) با هم گرد آورد تا موضوع حفاظت و گسترش حقوق بشری زنان و افزایش دسترسی به عدالت برای زنان را در داخل چهارچوب حاکمیت قانون، ستندرد ها و قانون بین المللی حقوق بشر مورد بحث قرار بدهند.

ج. اهداف سلسله وینار ها و این گزارش مختصر

هدف از برگزاری این سلسله از وینار ها فراهم ساختن یک فرصت برای بحث میان مدافعین حقوق بشری زنان و ممثلین مذهبی و قوانین عرفی در مورد حصول اطمینان از تساوی جنسیتی و امحای تبعیض جنسیتی در زمینه عرف و مذهب بود. سلسله وینار ها همچنان در مورد بعضی چالش های

³ دفتر ملل متحد برای زنان، راپور پیشرفت زنان جهان: در جستجوی عدالت 2011-2012، نیو یارک: دفتر ملل متحد برای زنان 2012.

⁴ " تامین کننده گان روزمره عدالت" یک اصطلاح توصیفی عمومی است که شامل سلسله وسیع از اجراءات و مؤسسات می گردد. استفاده از اصطلاحات مانند " غیر رسمی" یا " رسمی" به منظور تفکیک سیستم های عدالت بومی، عنعنوی و عرفی از سیستم محاکم غیر بومی/ عنعنوی/ عرفی حساس و بعضی اوقات بحث برانگیز است، زیرا لزوماً تمام این سیستم ها " غیر رسمی" نمی باشند و در حقیقت ممکن است اینها به رسمیت شناخته شده یا شامل سیستم عدلی دولتی گردیده باشند. درین مورد و سایر ابعاد سیستم های عدلی بومی، عنعنوی یا عرفی بصورت عمومی تری، میتوانید سلسله نشریات را درین آدرس مطالعه نمایند <https://www.icj.org/gf2020/>.

⁵ کورد اید، راه های متفاوت رسیدن به عدالت برای همه: حمایت از تامین کننده گان روزمره عدالت جهت دستیابی به SDG16.3، سپتمبر 2019، قابل دسترس در: <https://www.cordaid.org/en/wp-content/uploads/sites/11/2019/09/Cordaid-Security-and-Justicerapport-Sept2019.pdf>

اساسی که زنان در موقع دسترسی به عدالت در زمینه هایکه قوانین مذهبی و عرفی حکمفرما است با آن مواجه میشوند، منحصراً منبع معلوماتی استفاده شد. همچنان بعضی ستراتیژی های پیشنهادی را در مورد اینکه چگونه به این چالش های رسیده گی شود، آشکار ساخت. بحث های وینار، همراه با سایر مشوره ها و تحقیقات عملی، حقوقی و پالیسی که توسط ICJ انجام شده اند، این گزارش معلوماتی را غنی تر ساخت، که قرار است به حیث ابزار مدافعه برای مدافعین حقوق بشر زنان (و همچنان خود ICJ) در گفتگو ها با ممثلین مذهبی و یا عرفی در سایر نقاط جهان در مورد عین موضوع مورد استفاده قرار بگیرد.

د. نتایج اصلی وینار ها

در جریان دو روز بحث های جامع، اشتراک کننده گان و سخنرانان تجارب، تخصص و دیدگاه هایشان را در مورد حصول اطمینان از تساوی جنسیتی و امحای تبعیض جنسیتی در زمینه قوانین مذهبی و عرفی با همدیگر شریک ساختند. بعضی از چالش های اساسی شناسایی شده در زمان دسترسی به عدالت در زمینه هایکه قوانین مذهبی و عرفی حکمفرما است قرار ذیل اند:

- زنان زیادی در محیط های زنده گی میکنند که قوانین و پالیسی ها علیه زنان تبعیض نموده و خلاء های در زمینه حفاظت از حقوق بشری زنان وجود دارد. این زمینه ها چالش جدی دوامدار را در برابر دسترسی زنان به عدالت ایجاد می کنند.
- در بعضی زمینه ها، تعدد قوانین مذهبی و عرفی منجر به عدم مساوات میان زنان شده و مانع دسترسی زنان به عدالت می گردد.
- فقر و عدم دانایی در مورد حقوق بشر نیز در انکار از دسترسی به عدالت برای زنان نقش داشته و موجب فقدان روحیه عدالت خواهی در میان زنان میگردد.
- تجارب منفی در زمان تعامل با سیستم های عدلی و قضایی نیز زنان را دلسرد می سازد تا ادامه داده یا با سیستم تعامل بیشتر نمایند، و این امر یک مانع در برابر دسترسی به عدالت است.

بعضی از نتیجه گیری ها و پیشنهادات ابتدایی که ازین سلسله وینار بدست آمده قرار ذیل اند:

- برای تمام ممثلین عدالت به شمول بخش های مذهبی یا بومی یا سایر سیستم های عنعنوی یا عرفی عدالت لازم است درک نمایند که قانون بین المللی حقوق بشر میل یا آرمان حفظ یا گسترش عنعنات، عرف های خاص یا مذهب مشخص را به رسمیت نمی شناسد که در آن مبنی محدود سازی حقوق بشر نهفته باشد، نقض آن خو در جایش باشد.
- ممثلین حقوق بشر باید بصورت دوامدار فرصت های صحبت و گفتگو و دخیل شدن با سیستم های عدالت غیر رسمی را جستجو نمایند.

- قوانین مذهبی و قوانین عرفی میتواند با مرور زمان تغییر نماید تا بالای دسترسی زنان به عدالت تاثیر گذار باشد، این تغییر میتواند در پاسخ به عوامل داخلی یا خارجی و یا هم هر دو آن باشد.
- برای زنان مهم است تا توانمند شده و درک خوبی از وضعیت شان داشته باشند تا حقوق شان را تقاضا کرده بتوانند.
- ایجاد و توسعه اتحاد میان سیستم های رسمی و غیر رسمی جهت تقویه دسترسی به عدالت برای زنان یک ستراتیژی یا روش مهم است که باید مد نظر گرفته شود.

هـ. برنامه، ساختار و اشتراک در جریان وینار

اساساً قرار بود که این گفتگو ها بصورت یک ورکشاپ میز مدور حضوری در شهر جینوا سویس همزمان با نشست های شورای حقوق بشر ملل متحد برگزار شود. اما نظر به شرایط اضطراری که در اثر شیوع وبای کووید-19 ایجاد گردید، سلسله وینار ها بصورت آنلاین از طریق برنامه زوم با ترجمه همزمان به زبان های اندونزیایی، دری و فرانسوی تدویر گردید. جلسات قرار ذیل تنظیم گردیده بود:

1. وینار اول: تقاطع ها میان عرف و مذهب و دسترسی زنان به عدالت

این جلسه 40 نفر اشتراک کننده را از مناطق شرق میانه و شمال افریقا، افریقا و آسیا گرد هم آورد. جلسه با سخنرانی های مختصر توسط یک پنل که اعضای آن همه زنان بودند مشمول دانشمندان، حقوقدانان و قضات با علمیت و تجارب گسترده در مورد دسترسی به عدالت برای زنان در زمینه های عرفی و مذهبی آغاز گردید.⁶ در این جلسه اشتراک کننده گان در مورد اینکه آیا تصادمات واقعی یا نظری میان حقوق بشر زنان و راه های رسیدن به عدالت بر اساس عرف و مذهب وجود دارد یا خیر بحث نموده و ستندرد های اساسی حقوق بشر را که درین مورد رهنمایی فراهم می کند، برجسته ساختند. سخنرانان و اشتراک کننده گان تجارب شانرا شریک نموده و سوالات ذیل را از نقطه نظر کشور های مشخص که آنها در آن کار می نمایند (مانند فلیپین، جمهوری دیموکراتیک کانگو، سودان جنوبی، اسواتینی و غیره) جواب دادند.

- چگونه عرف و مذهب توانایی زنان برای دسترسی به عدالت را شکل میدهد؟
- آیا راه های موجود رسیدن به عدالت در عرف و مذهب حقوق بشری زنان را ترویج می کند؟
- آیا شما تصادم میان حقوق بشری زنان و راه های موجود رسیدن به عدالت در عرف و مذهب را حس می کنید؟ اگر بلی، چگونه؟

⁶ پنل سخنرانان این جلسه متشکل بودند از: پروفیسور نازیلا گهانا، معاون پروفیسور در حقوق بین المللی حقوق بشر، پوهنتون آکسفورد، کلارا ریئا پدیلا، حقوقدان از فلیپین که کلیسای کاتولیک را در مباحث پیرامون حقوق جنسی و تولید مثلی زنان دخیل ساخته است، جوسفین چاندیرو، رئیس اجرایی، زنان پیشکار، سودان جنوبی، کلاودین تسونگو، رئیس DFJ و قاضی هومیدینگ که در فلیپین قاضی است.

- آیا روش های مذهبی و فرهنگی وجود دارد که بالای تشدید عدم مساوات میان مردان و زنان تاثیر داشته و بصورت منفی بر توانایی های زنان بخاطر دفاع از حقوق بشری شان اثر گذار باشد؟
- زنان چگونه در میان قوانین عرفی و مذهبی فضای را ایجاد نموده اند تا از حقوق بشری زنان دفاع نمایند؟

2. وینار دوم: بهترین روش ها، مداخلات و مکلفیت ها مطابق قانون بین المللی حقوق بشر به منظور حصول اطمینان از دسترسی به عدالت در زمینه های فرهنگی و مذهبی

به عین شکل، وینار دوم 30 نفر اشتراک کننده را از مناطق شرق میانه و شمال افریقا، افریقا و آسیا گرد هم آورد. اعضای پنل این جلسه متشکل بودند از پروفیسور احمد شهید، گزارشگر خاص ملل متحد در مورد آزادی مذهب یا عقیده و شرینا شریف از مؤسسه خاوران در اسلام (SIS)، مالیزیا. در جریان این وینار سخنرانان و اشتراک کننده گان نظرات و تجارب شانرا با پاسخ به سوالات ذیل مورد بحث و گفتگو قرار دادند:

- چی روش ها و مداخلات پذیرفته شده بی وجود دارد که دولت ها، سازمان های بین المللی و جامعه مدنی می توانند روی دست بگیرند تا تاثیرات مثبت عرف و مذهب بالای دسترسی زنان به عدالت را حمایت نماید؟
- کدام تدابیر عملی را دولت ها، سازمان های بین المللی و جامعه مدنی میتوانند روی دست بگیرند تا روش های را محو کنند که عدم تساوی زنان را تشدید نموده و سد راه رسیدن به عدالت است؟
- زمانیکه قوانین مذهبی و عرفی علیه زنان تبعیض نموده و زنان را ازینکه بتوانند از حقوق شان دفاع کنند مانع میشود، مکلفیت های این ممثلین چی است؟
- چگونه زنان فضای را برای مدافعه در زمینه های عرفی و مذهبی مؤفقانه ایجاد نموده اند؟

و. خلاصه بحث در مورد چالش هایکه زنان در زمان دسترسی به عدالت در زمینه هایکه قوانین مذهبی و عرفی حکمفرما است، با آن مواجه اند

در ذیل بعضی از چالش های اساسی که در سخنرانی های سخنرانان و سهمگیری ها، ملاحظات و تجارب شریک شده توسط اشتراک کننده گان در سلسله وینار ها مشخص شده و زنان در زمان تقاضای دسترسی به عدالت در زمینه هایکه قوانین مذهبی و عرفی حکمفرما است، با آن مواجه می باشند.

1. زنده گی در شرایط که قوانین و پالیسی ها علیه زنان تبعیض نموده و خلاء های در حفاظت از حقوق بشری زنان وجود دارد

چندین تن از اشتراک‌کننده‌گان چالش‌های را یادآوری نمودند که توسط شرایط ایجاد می‌شود که زنان در آن زنده‌گی می‌کنند، که در شرایط مذکور قوانین تبعیض‌آمیز مذهبی و عرفی موانع را در برابر دسترسی به عدالت ایجاد می‌نماید. مثال‌های نیز از کشور‌های داده‌شد که در آن روش‌های مضر مانند ختنه‌نمودن زنان و ازدواج‌کودکان شایع بوده؛ یا قانونی‌اند یا حمایت‌قوی سیاسی برای همچو روش‌ها وجود دارد که منجر به عدم تطبیق قوانین می‌گردد که این روش‌های مضر را منع قرار داده‌اند. اشتراک‌کننده‌گان توضیح نمودند که در بعضی از کشور‌ها زنان حق تصمیم‌گیری ندارند، یا حتی در پروسه‌های تعیین‌کننده مانند ازدواج یا طلاق یا مسایل مربوط به حقوق عینی اشتراک‌کرده نمی‌توانند. اشتراک‌کننده‌گان همچنان در مورد اینکه دولت‌ها نتوانسته‌اند قوانین را تصویب کنند که بتواند حقوق زنان را حفاظت کند به شمول قوانین فامیل و قوانین مبارزه با خشونت مبتنی بر جنسیت، چندین مثال را شریک ساختند. آنها همچنان مثال‌های را ذکر کردند که در آن ممثلین سیاسی، مذهبی و سایرین عمداً از طریق ممانعت در برابر تصویب قوانین حفاظت‌کننده مانع دسترسی به عدالت برای زنان می‌شوند.

چندین مثال شریک ساخته شد که در آن خشونت مبتنی بر جنسیت علیه زنان تحمل شده و منحصراً یک موضوع عام‌تقلی می‌گردد. اشتراک‌کننده‌گان مثال‌های را ذکر کردند که در آن محاکم عرفی و مذهبی دسترسی به عدالت را برای قربانیان موارد تجاوز جنسی از طریق مذاکره با مرتکبین جنایت، بدون در نظر داشت خواست و آرزوی زنان یا دختران دخیل در قضیه، ممانعت کرده‌اند به عوض اینکه از طریق حقوق‌جزاء از تأمین عدالت تضمین نمایند. اشتراک‌کننده‌گان اظهار داشتند که درین موارد قضایای زیاد تجاوز جنسی با محکومیت‌های بسیار اندک خلاصه می‌شود، هرگاه مرتکبین اصلاً محاکمه شوند، و در اکثر موارد مرتکب بعد از سپری نمودن حد اقل محکومیت‌شان با قربانی ازدواج می‌کند. در اکثریت قضایا مرتکبین مورد محاکمه قرار نمی‌گیرند، و در حقیقت زنان که مورد تجاوز قرار گرفته‌اند مکلف‌اند تا با مرتکب تجاوز بدون در نظر داشت خواست خود‌شان ازدواج کنند.

موانع ترویج حقوق زنان در ساحاتیکه عرف و مذهب زنان را اجازه نمی‌دهد تا از حقوق‌شان دفاع نمایند، بیشتر ذکر می‌گردد. اشتراک‌کننده‌گان تجارب را شریک ساختند که در آن نورم‌ها و ارزش‌های مذهبی به حیث استدلال ممانعت زنان از تعقیب و پیگیری عدالت مورد استفاده قرار می‌گیرد. مثال از قربانیان نقض حقوق بشر شریک ساخته شد که در آن قربانیان تحت فشار قرار گرفته بودند تا به عوض پیگیری عدالت؛ مرتکبین را بر اساس احکام مذهبی عفو نمایند. اشتراک‌کننده‌گان مثال‌های را ذکر کردند که در آن زنان متاهل از شکایت در مورد تجاوز جنسی داخل ازدواج منع شده بودند بخاطریکه جهیزیه تادیه شده بود. در اکثریت عرف‌ها و مذاهب زنان مجبور یا مکلف می‌شوند تا به شوهران‌شان تسلیم شوند زیرا آنها اجازه ندارند که در اجتماع عمومی صحبت کنند، و بر علاوه آن قانون مذهبی و عرفی برای شوهران‌شان اجازه یا بعضی اوقات صلاحیت می‌دهد که به نماینده‌گی از زنان‌شان صحبت کنند. به عین شکل زنان زیادی از حق تعلیم منع می‌شوند، که این امر نیز روحیه عدالت‌خواهی را سست و کمرنگ می‌سازد. در اکثر ساحات مذهبی روحیه عدالت‌خواهی توسط زنان به شکل "نا مناسب و خلاف شأن یک زن" دیده می‌شود، که در مطابقت با نورم‌های مذهبی یا سایر نورم‌های "عفت" یا "نزاکت" نمی‌باشد.

اشتراک کننده گان همچنان مثال های را شریک ساختند که در آن خلاء های در حفاظت حقوقی وجود دارد، که همچنان مانع دسترسی به عدالت برای زنان می گردد. در مثال ها کشوری ذکر شد که در آن هیچ قانون طلاق وجود ندارد. به این معنی که زنان زیادی نمی توانند خود را از قید ازدواج های خشن رهایی بخشند. مثال دیگری عدم موجودیت قوانین منع تبعیض مبتنی بر گرایش جنسی و هویت و بیان جنسیتی (SOGIE) را برجسته ساخت. سایر مثال ها عدم موجودیت قوانین برای سقط جنین مصئون را برجسته ساختند. این ها شرایط را ایجاد می کند که زنان در آن برای پیگیری عدالت تقلا می کنند زیرا چهارچوب های حقوقی موجود حقوق بشری آنها را به رسمیت نمی شناسد. مثال های دیگر شامل زمینه های می گردد که در آن هیچ سن قانونی مشخص برای زنان در قانون تعیین نگردیده است، و در آن سن بلوغ به حیث سن قانونی تلقی می گردد. در بعضی موارد دختران می توانند زمانیکه درخواست برای ازدواج در محاکم شریعت درج گردد، عقد ازدواج های قانونی نمایند حتی در صورتیکه سن قانونی را تکمیل نکرده باشند که در شرایط عادی تکمیل سن قانونی لازمی می باشد.

همچنان مثال های از موارد داده شد که در آن رفتار کلیشه یی جنسیتی ناشی از احکام مذهبی منجر به اختصاص پُست های عدلی و قضایی بصورت خاص برای مردان گردیده است. این امر باعث فقدان قضات و رؤسای زن می گردد؛ و یک عامل عمده انکار از دادن حق دسترسی به عدالت برای زنان است. اشتراک کننده گان همچنان اظهار داشتند که در بعضی موارد زمانیکه زنان در پروسه های عرفی عدالت اشتراک می کنند، اشتراک شان بسیار منحصر است با ابعاد متعدد اجرایی مانند کم ارزش پنداشتن شهادت زنان و نشان دادن اینکه شهادت زنان معتبر نمی باشد. در نتیجه اکثر مردم درین مجمع ها شکایات شان را درج نمی کنند.

2. تعدد قوانین مذهبی و عرفی که منجر به عدم مساوات در میان زنان می گردد

مثال های متعدد از موارد داده شده که در آن تعداد زیاد سیستم های فرهنگی یا مذهبی در داخل یک جغرافیا و نفوس واحد وجود دارد، که هر کدام قوانین عرفی و مذهبی خاص خودش را داشته و باعث ایجاد قوانین عرفی و مذهبی گوناگون در یک قلمرو واحد گردیده که تاثیرات متفاوت بالای زنان دارد. مثال های در خصوص مناطق داده شد که در آن قوانین عرفی و مذهبی متفاوت ازدواج برای هر قبیله یا گروه مشخص در داخل عین کشور وجود دارد؛ و اینکه این قوانین متفاوت تاثیرات مختلف بالای زنان بر اساس قبیله ها یا مذاهب مربوطه شان دارد، که در آن بعضی از زنان می توانند از یک سلسله حقوق برخوردار گردند در حالیکه زنان دیگر از عین حقوق برخوردار نمی باشند. این حالت باعث عدم مساوات در میان خود زنان گردیده و مانع دسترسی مساویانه به عدالت برای زنان می گردد. بطور مثال گفته شد که یک کشور دارای بیشتر از چهار هزار و پنجمصد قبیله مختلف است که منتج به تنوع از قوانین عرفی گردیده که هر کدام از دیگری متفاوت است، که در میان آنها اکثریت شان دارای قوانین تبعیض آمیز نیز می باشند که مانع دسترسی زنان به عدالت می گردد. بطور مثال بعضی از گروه ها زنان را حق نمی دهند تا قضایای شکایت علیه اعضای خانواده را درج نمایند. این امر همچنان بر افزایش قضایای گزارش نشده آزار و اذیت و خشونت علیه حقوق زنان تاثیر دارد.

3. فقر و عدم آگاهی از حقوق بشری

اشتراک کننده گان همچنان چندین مثال از قضایای را ذکر کردند که در آن حتی زمانیکه قانون حقوق بشری زنان به شمول حق تساوی و عدم تبعیض را فراهم می سازد، این حقوق از طرف محاکم عرفی و مذهبی و ممثلین عدلی و قضایی اجراء نمی شوند، و زنان از این حقوق باز داشته شده یا از دسترسی به محاکم رسمی دولتی بنا بر موانع اقتصادی یا عدم آگاهی از حقوق قانونی و بشری شان یا چگونگی دسترسی به این سیستم ها محروم می شوند.

در اکثر موارد فقر نیز در فقدان روحیه عدالت خواهی نقش دارد. مثال های از زنان داده شد که هنوز هم به زنده گی در شرایط ناگوار با خشونت همسران شان ادامه می دهند چون ترک نمودن برای شان به معنی نداشتن سرپناه، غذا و زنده ماندن است. این بخاطر است که در اکثر موارد شوهران کنترل زمین و ملکیت ها را بدست داشته و بنابراین زنان فقیر می مانند. این نیز یک مانع برای آن ها در جهت خواستن و دسترسی به عدالت است.

چندین اشتراک کننده اظهار داشتند که چگونه وبای کووید-19 چالش ها و مشکلات را که زنان در دسترسی به عدالت در کشور های شان دارند، بدتر ساخته است. نبود عاید و معیشت نیز در دسترسی به عدالت مانع ایجاد می کند. مقررات کووید-19 نیز شرایط را برای زنان سخت نموده است که نمی توانند از خانه های شان بیرون آمده و قضیه های شان را درج کنند.

4. تجارب منفی در زمان تعامل با سیستم قضایی، که روحیه عدالت خواهی را سست و کم رنگ می سازد

در تقاطع زنان با خود سیستم عدالتی، اکثریت شان با تبعیض مواجه میشوند که تاثیرات دلسرد کننده بالای روحیه عدالت خواهی دارد. مثال های از زنان داده شده که قضایای خشونت خانواده گی نزد پولیس رفته بودند، که در آن جا نیز از تبعیض رنج بردند. اشتراک کننده گان همچنان اظهار داشتند که در بعضی از محاکم مذهبی، اصول محاکمات برای زنان بسیار چالش برانگیز است چون در اکثر موارد آنها با تبعیض، رویکرد غیر مسلکی از طرف وکلا، قضات و عدم شفافیت مواجه میشوند. این موارد نیز زنان را دلسرد می سازد که از سیستم های مذهبی و عرفی برای دسترسی به عدالت استفاده کنند.

ز. خلاصه بحث ها در مورد ستراتیژی ها برای رسیده گی به چالش ها و مشکلات

اشتراک کننده گان پیشنهاد کردند تا بعضی از چالش ها و مشکلات که بحث شد مورد رسیده گی قرار بگیرند، به شمول ذکر تجارب که در بهبود دسترسی به عدالت برای زنان در زمینه های عرفی و مذهبی در نقاط مختلف که آنها کار می کنند، نتایج مثبت داشته است.

1. تقویه فهم و درک ستندرد های حقوق بشری

اشتراک‌کننده گان تأکید کردند که برای تمام ممثلین عدالت به شمول موارد سیستم‌های عدالت بومی، عنعنوی یا عرفی مهم است درک نمایند که در قانون بین‌المللی حقوق بشر "شخص انسان" مستفید شونده اصلی قانون حقوق بشر است. بنابراین، آنها تصدیق نمودند که قانون بین‌المللی حقوق بشر خواهش حفظ یا گسترش عنعنات، عرف‌های خاص یا مذهب مشخص را به رسمیت نمی‌شناسد که در آن مبنی محدود سازی حقوق بشر نهفته باشد، نقض آن خود در جایش باشد. بر علاوه آن تأکید نمودند که حقوق بشر با هم مرتبط و غیر قابل تقسیم است. بنابراین دولت‌ها وظیفه دارند تا تمامی حقوق بشر و آزادی‌های بنیادی را حفاظت نمایند. این مکلفیت در قبال زنان نیز وجود دارد بدون در نظر داشت وابسته‌گی‌های عرفی، مذهبی یا اجتماعی که به آن تعلق دارند. مزید بر آن، حفاظت حقوق اقلیت‌ها مطابق به قانون بین‌المللی حقوق بشر، همراه با مجموعه‌ای از سایر حقوق مرتبط به شمول عدم تبعیض، به این معنی است که خواهش انفاذ یک عرف یا روش عنعنوی اکثریت نمی‌تواند به خودی خود دلیل مؤجه برای نقض حقوق بشر باشد. بنابراین دولت‌ها وظیفه دارند تا اطمینان حاصل نمایند که حقوق بشری زنان منحصراً مطلق باقی می‌مانند که در قوانین اساسی تسجیل شده زیرا قانون بین‌المللی حقوق بشر تضمین می‌نماید که هر فرد باید بصورت مساوی از حفاظت قانون مستفید گردد. بنابراین برای تمام مراجع ذیربط مهم است درک نمایند که هیچ‌کس نمی‌تواند با استفاده از مذهب یا عرف حقوق بشر به رسمیت شناخته شده جهانی به شمول حق تساوی در برابر قانون و حق دسترسی مساویانه به عدالت را برای هیچ فردی انکار نماید.

2. دخیل ساختن دوامدار سیستم‌های عدلی قضایی غیر رسمی: نمی‌توان آنها را نادیده گرفت زیرا نقش بارز در نظام حقوق ملی بازی کرده می‌توانند

اشتراک‌کننده گان تأکید نمودند که کوشش‌ها برای بهبود دسترسی به عدالت برای زنان در زمینه‌های که در آن سیستم‌های عدالت غیر رسمی نقش بارز ایفا می‌کند - به رسمیت شناخته شده یا نشده - در حل و فصل قضایای حقوقی نمی‌توانند کامیاب باشند، مگر اینکه نقش این سیستم‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و مورد رسیده‌گی قرار بگیرند. مؤثرترین ستراتیژی برای بهبود دسترسی به عدالت برای زنان در این نوع شرایط شاید شامل کوشش‌های گردد که در این سیستم‌ها دخیل شود، و در اکثر شرایط دخیل شدن متمرکز در حقیقت منجر به نتایج مثبت گردیده است. اشتراک‌کننده گان اظهار داشتند که در اکثر موارد سیستم‌های عنعنوی برای زنان و دختران نزدیک‌تر است و آنها بخاطر دسترسی به عدالت بالای این سیستم‌ها بیشتر اتکاء می‌کنند؛ در شرایط عملی آنها اکثر مواقع گزینه دیگری بخاطر دسترسی به عدالت ندارند. بنابراین ممثلین حقوق بشر باید بصورت دوامدار در جستجوی فرصت‌ها برای گفتگو و دخیل شدن با این سیستم‌ها باشند. اشتراک‌کننده گان تأکید نمودند که رؤسای عنعنوی می‌توانند متحدین خوبی باشند زمانیکه آنها از حقوق بشری زنان آگاهی داشته، آنرا درک نموده و برای تطبیق مؤثر آن متعهد باشند. مثال‌های ذکر شد که در آن‌ها ممثلین قوانین عرفی زمانیکه علمیت و آگاهی‌شان در مورد حقوق زنان بیشتر شد، بصورت متفاوت رفتار کردند؛ زیرا حقوق بشری زنان را منحصراً یک رهنما برای رسیدن به فیصله‌های شان استفاده می‌کردند. به عین شکل دخیل بودن دوامدار مهم است زیرا می‌تواند ساحات برای همکاری، خلاء‌ها در معلومات و درک از محدودیت‌های سیستم‌های عدالت غیر رسمی را آشکار سازد. مثال‌های ذکر شد که در آن ممثلین حقوق بشر ابزار لازم بر اساس نقش ممثلین مبنی بر اعتقادات را برای حصول اطمینان از دسترسی به عدالت

برای زنان ترتیب نمودند. اشتراک‌کننده‌گان همچنان مثال‌های را شریک ساختند که در آن ایشان با رؤسای عنعنوی کار کرده و برای‌شان ابزار را فراهم نمودند تا حقوق بشری زنان را حمایت نمایند.

3. "تغییر ممکن است" - تعبیر و تفسیر قوانین مذهبی و عرفی در مطابقت با ستندرد های حقوق بشر

تمام سیستم‌های عدالت به شمول سیستم‌های عدالت مذهبی و عرفی باید کوشش نمایند تا حقوق بشری به رسمیت شناخته شده جهانی و حاکمیت قانون را در وسیع‌ترین شکل ممکن آن تضمین و حمایت نمایند. اشتراک‌کننده‌گان تأکید داشتند که قانون عرفی اکثراً ثابت نیست، این قوانین می‌تواند و اکثراً با گذشت زمان طوری انکشاف می‌کند که حقوق زنان و دسترسی زنان به عدالت را به وجه بهتر ترویج نماید. این کار را می‌توان از طریق تفسیر قوانین مذهبی و عرفی به نحویکه در مطابقت با حقوق بشر باشد، انجام داد. اکثر اوقات یک مرجع معین قانون مذهبی اکثراً از قبل آنرا داشته می‌باشد، در گستره جغرافیایی و یا سایر بخش‌ها، سلسله از تفسیرها و مجمع‌های متفاوت برای بحث و حل و فصل تفاوت‌های تفسیری، این‌ها باید منحصراً فرصت‌های ممکن برای ترویج تفسیرهای دیده‌شده که دسترسی مساویانه به عدالت برای زنان را بهتر تضمین می‌کند.

اشتراک‌کننده‌گان اطمینان‌شان را از احتمال دستیابی به تغییرات در قوانین مذهبی و قوانین عرفی که بالای دسترسی زنان به عدالت تأثیر گذار باشد، اظهار داشتند. آنها تأیید نمودند که این گونه قوانین بصورت عموم در معرض تغییر شکل توسط تأثیرات و سیستم‌های ارزشی بی‌شمار بوده و در طول تاریخ این پروسه‌ها واقع شده‌اند. در حالیکه مثال‌های در مورد روش‌های ذکر شد که در آن در اکثر ساحات مذهب را تسلیحاتی نموده‌اند تا در برابر حقوق استدلال نماید، اشتراک‌کننده‌گان همچنان بحث نمودند که در قبال سایر ستراتیژی‌ها، بیشتر اوقات ممکن است که از ابزار و مؤسسات توضیحی در داخل متون مذهبی و قوانین عرفی استفاده نمود تا به نفع حقوق بشر استدلال نموده و با استفاده از این‌ها به عوض حفظ وضعیت مادونی موجود زنان، برای حقوق زنان مبارزه کنند.

اشتراک‌کننده‌گان گفتند مهم است تا اطمینان حاصل گردد که قضات در محاکم مذهبی و عرفی تفسیرهای از قانون را که در مطابقت با حقوق زنان است، انتخاب نمایند. این ممثلین باید قوانین عرفی را طوری تغییر بدهند که حقوق زنان به شمول حق دسترسی به عدالت را ترویج نماید.

اعتقادات و ارزش‌های مذهبی و عرفی مانند ترحم و عدالت، که همچنان در سیستم‌های متعدد مذهبی و عرفی به رسمیت شناخته شده است، می‌تواند طوری تفسیر شود که بحث‌ها در حمایت از دسترسی زنان به عدالت و مساوات را حمایت نماید. اشتراک‌کننده‌گان مثال‌های دادند که در آن‌ها ممثلین مذهبی از آموزه‌های مذهبی استفاده نمودند تا مساوات برای همه را تشویق نمایند. اشتراک‌کننده‌گان همچنان مثال‌های دادند که در آن‌ها ممثلین مذهبی و عرفی با درک از انکشاف فقه اسلامی به طور مثال، قوانین را به چالش کشیدند که باعث بی‌عدالتی می‌گردید. آنها همچنان مثال‌های ارائه کردند که در آن اصل "بهترین منفعت طفل" استفاده شد تا علیه ازدواج کودکان استدلال صورت بگیرد، چون این اصل همچنان اصل اساسی و بنیادی اکثر مذاهب می‌باشد. مثال‌های نیز ذکر شدند که در آنها

منابع داخلی مبنی بر مذهب مورد استفاده قرار گرفته تا راه برای عبور از حق شرط ارائه شده توسط یک دولت در کنوانسیون امحای تمام انواع تبعیض علیه زنان پیدا شود. بحث شد که مهم است تا به فهم و درک داخلی حقوق زنان نظر انداخته شود و با استفاده از این ها از موانع در برابر دسترسی به عدالت عبور شود.

به همین ترتیب اشتراک کننده گان تأکید نمودند که مهم است تا بر اساس تفسیر متون مذهبی یا عرفی که از نظر محلی مرتبط بوده و حقوق زنان را حمایت می کند تصمیم گرفته شود. این ها منحصراً مدخل های مهم دیده شدند یعنی استفاده از تفسیر ها در داخل گروپ های عرفی، بومی یا مذهبی برای پیشبرد حقوق بشری زنان.

بعضی از اشتراک کننده گان ستراتیژی را ترغیب کردند که نخست دیده شود آیا یک تفسیر مطابق پروسه های حقوقی داخلی یا محلی مذهبی یا عرفی میتواند نتیجه یی را بدست آورد که مرتبط با ستندرد بین المللی حقوق بشر باشد. یک مثال ذکر شد درین مورد که علمای اسلام اظهار داشتند که روش های مضر که بدن طفل را ضرر می رساند مطابق احکام دین مقدس اسلام نیست. بنابراین اهمیت علمیت مذهبی در میان قضات به حیث ابزار حصول اطمینان از دسترسی به عدالت برای زنان و حفاظت حقوق بشری زنان مورد تأکید قرار گرفت.

4. تقویه صدای زنان در رسیدن به عدالت

نقش خود زنان در حصول اطمینان از دسترسی به عدالت در زمینه های عرفی و مذهبی توسط چندین تن از اشتراک کننده گان برجسته شد. افزایش علمیت و دانش رهبران عنعنوی زن و زنان مدافع حقوق بشر در مورد ستندرد های بین المللی و منطقوی حقوق بشر به شمول ستندرد ها در مورد دسترسی مساویانه به عدالت، در تضمین دسترسی به عدالت برای زنان نقش بارز ایفاء می کند.

اشتراک کننده گان تأکید نمودند که برای زنان مهم است تا در مورد وضعیت شان درک خوب داشته و بدانند که برای حقوق بشری شان چگونه تقاضای حفاظت حقوقی نمایند. این امر زنان را کمک می کند بدانند که حقوق شان چی است تا بتوانند برای این حقوق ایستاده و آنرا بخواهند.

زمانیکه زنان حقوق خویش را بدانند، اکثراً در مورد وضعیت موجود شروع به سوال کردن می کنند و در موقف استندرد که قوانین تبعیض آمیز را مورد سوال قرار داده یا به چالش بکشانند. پیشنهاد گردید زمانیکه سوال کردن آغاز شود و به یک بحث بزرگ رشد کند، تغییر آغاز می شود. یک مثال داده شد که در آن زنان قوانین مذهبی را که ازدواج کودکان را مجاز میدانست، مورد سوال قرار داده و رد کردند. آنها شروع به سوال کردن نمودند که چرا ازدواج کودکان مرتبط به مذهب است و سوال کردند که آیا واقعاً این موضوع منوط به مذهب است. این امر به مقاومت بیشتر در برابر همچو روش های مضرر کمک کرد. مثال های همچنان ذکر شد که در آن تحریک های قوی زنان منجر به تغییرات در قوانین مذهبی در مورد خشونت خانواده گی گردیده است. درین موارد صدای زنان هم در مؤسسات مسلمان و هم غیر مسلمان قوی و رسا بوده که با هم یکجا شده تا علیه قوانین مضرر دادخواهی نمایند.

5. ایجاد و توسعه اتحاد میان نظام های رسمی و غیر رسمی جهت تقویه دسترسی به عدالت برای زنان

سیستم های عدالت رسمی دولتی و سایر سیستم های عدالت بومی، عنعنوی یا عرفی باید با همدیگر هماهنگی بیشتر داشته باشند تا از دسترسی به عدالت برای زنان در زمینه های عرفی و مذهبی اطمینان حاصل گردد. اشتراک کننده گان مثال های ارائه کردند که در آنها در کشور های مربوطه شان، محاکم غیر رسمی قضایا را در صورت که خارج از دایره صلاحیت محاکم عنعنوی باشد به محاکم رسمی ارجاع می کنند. به عین شکل محاکم رسمی نیز قضایا را به محاکم عنعنوی ارجاع می کنند. مثال های نیز ذکر گردید که در آن سیستم های عدالت غیر رسمی در سیستم عدالت رسمی منحیث یک نقطه مدخل مدغم شده بودند. مثال های ذکر گردید که در آن محاکم رسمی قضایای را که به محاکم غیر رسمی نرفته بودند، مورد رسیده گی قرار نمیدهند.

بر علاوه آن، مثال های فراهم گردید که در آن سیستم های غیر رسمی از نظارت توسط محاکم رسمی مستفید گردیده و مشارکت مؤثر میان سیستم های رسمی و غیر رسمی وجود دارد. مثال های ذکر گردید که در آن محاکم رسمی دارای بخش های میانجی گری بوده که برای قضات این امر را ممکن می سازد تا قضایا را بصورت امری به سیستم های غیر رسمی راجع بسازند و نتیجه آن دوباره به محاکم رسمی ارائه شده و محکمه رسمی جورآمد نهایی را منظوری نماید. مثال های نیز ذکر گردید که در آن بعد از دریافت آموزش های لازم، رؤسای عنعنوی شروع به ارجاع قضایا به محاکم رسمی نمودند.

نتیجه گیری:

طوریکه در ابتداء نیز ذکر شد، بحث ها درین سلسله وینار ها تبادل ارزشمند تجارب و تخصص بوده و مسایل و ستراتیژی های کلیدی را شناسایی نمود که کمیسیون بین المللی حقوقدانان (ICJ) امیدوار است به مدافعین حقوق بشری زنان (و همچنان خود کمیسیون بین المللی حقوقدانان) کمک نماید که در فعالیت های مدافعه و بحث های شان با ممثلین مذهبی و یا قوانین عرفی در تمام بخش های جهان مؤثر باشند، تا دسترسی مساویانه به عدالت برای زنان را ترویج نمایند.